

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-04-22

Diarienummer N165-0095/24

Handläggare

Edita Paljevic, Lina Wallberg

Telefon: 031-365 00 00

E-post: lina.wallberg@socialsydvast.goteborg.se

Rapportering av uppdrag angående socialtjänstens arbete mot överdoser

Förslag till beslut

Socialnämnd Sydväst godkänner redovisningen av uppdraget och förklarar uppdraget från sammanträdet 28 februari 2024 som fullgjort.

Sammanfattning

På nämndsammanträdet 28 februari 2024 gav socialnämnden Sydväst ett tredelat uppdrag till förvaltningen att återrapportera till nämnden:

1. Vilka verksamheter inom förvaltningen arbetar nära människor i riskzon för överdos och har möjlighet samt rätt att ge medicin enligt rådande lagstiftning och regler.
2. Sammanställa antalet medarbetare utifrån ovanstående redovisning som, vid eventuellt beslut av regionen kring Naloxon, behöver utbildning för att hantera preparatet samt tillhörande kostnad för detta.
3. Sammanställa vilka verksamheter som idag inte har förutsättning att dela ut medicin men där Naloxon hade kunnat motverka dödsfall vid överdoser samt vad kostnaden skulle vara att möjliggöra detta i respektive verksamhet.

Utifrån nuvarande regelverk och lagstiftning är det inte möjligt för verksamheter utanför hälso- och sjukvården att administrera Naloxon. Enligt Lag (2022:1250) om egenvård kan dock individer som själva har fått Naloxon utskrivet ge läkemedlet till närstående, alternativt berätta var de förvarar det, vilket kan ge möjligheter för medarbetare inom socialtjänstens verksamheter att distribuera läkemedlet till personen som en livräddande åtgärd. Det behöver dock föränsas av tydliga rutiner, grundkunskaper avseende läkemedlet och dokumenterade och tydliga överenskommelser med varje enskild individ utifrån lagen om egenvård. Individer inskrivna i beroendevård eller som har kontakt med sprututbytesverksamheter får idag kostnadsfri tillgång till Naloxon samt utbildning i att använda det. Det finns just nu ett samverkansavtal mellan Sahlgrenska Universitetssjukhuset- Mobilt Team Beroende och Boende och hemlöshet i Socialförvaltning sydväst som möjliggör för många verksamheter riktade mot personer med skadligt bruk att få utbildning samt ökad tillgång till Naloxon.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Enligt nationella och internationella mätningar ligger Sverige relativt högt i antalet narkotikarelaterade dödsfall per capita jämfört med övriga Europa. Intag av opioider står för 86% av fallen med dödlig utgång (Folkhälsomyndigheten, 2024; EMCDDA, 2023). De flesta överdoser sker i dag i egen eller annans bostad, och den största risken för

överdos är vid användning av opioider efter en längre tids drogfrihet, som exempelvis vid vistelse på behandlingshem, kriminalvård, slutenvård. Just nu sker det en uppgång av behandlande insatser till personer med opioidberoende, såsom Läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende (LARO) och sprututbytesverksamheter. Personer inskrivna i dessa verksamheter får kostnadsfri tillgång till läkemedlet Naloxon samt utbildning i användandet. Ur en ekonomisk dimension förväntas en ökad tillgång till Naloxon leda till kostnadsbesparingar genom exempelvis minskade sjukhusvister inom akutsjukvård och sociala kostnader samt på sikt en förbättrad folkhälsa i samhället.

Utifrån att socialtjänstens medarbetare i nuläget inte har en rättslig möjlighet att själva administrera Naloxon anses de utbildningsinsatser som nu tillhandahålles genom Mobilt Team Beroende samt Socialstyrelsens utbildningsmaterial vara tillräckligt för att ge en grundläggande kompetens om Naloxon. Därav innebär utbildning i dagsläget ingen extra kostnad förutom i arbetstid.

Vid en eventuell lagförändring som möjliggör administrering av Naloxon för verksamheter utanför hälso- och sjukvård enligt regeringens utredning *Vi kan bättre* (SOU 2023:62), så behövs en större utredning göras kring lämplig hantering av läkemedel inom socialtjänstens verksamheter samt medföljande kostnader.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Under 2022 registrerades 519 narkotikarelaterade dödsfall (Folkhälsomyndigheten, 2023). Överdoser påverkar inte bara en enskild individ utan kan få stora konsekvenser för både familj och närstående samt för samhället i stort. Studier visar dock att tillgången till och användningen av Naloxon ökar bland personer som är inskrivna i Läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende (LARO) och sprututbytesprogram. Läkemedlet uppfattas av användare som viktig, livräddande åtgärd.

Att öka kunskapen om Naloxon för medarbetare inom socialtjänstens verksamheter som i sitt arbete träffar personer i riskzon för överdos bedöms därmed vara av stor vikt. Utifrån Lag (2022:1250) om egenvård finns möjligheten för enskilda individer som har tillgång till Naloxon att be socialtjänstens medarbetare om hjälp att vid behov ge dem läkemedlet i syfte att förhindra dödsfall. Detta innebär att kunskap om användningen av läkemedlet behöver finnas hos medarbetare i dessa verksamheter.

Bedömning utifrån barnrättsperspektivet

Många människor som har ett opioidberoende har även barn i sitt nätverk, egna eller andras. Att förhindra dödsfall genom användningen av Naloxon kan också förhindra att barn förlorar sina föräldrar eller andra närstående i en överdos.

Samverkan

Information i förvaltningens samverkansgrupp (FSG) den 22 maj 2024.

Om en reglering i lagrummet sker vilket möjliggör socialtjänstens verksamheter att själva administrera Naloxon kan en ny bedömning gällande samverkan behöva göras ur ett arbetsmiljöperspektiv kring hantering av läkemedel.

Beskrivning av ärendet

I december 2023 inkom ett yrkande till socialnämnd Sydväst från M, D, KD, C med ett särskilt yttrande från L om ett uppdrag till förvaltningen om att undersöka möjligheten för socialtjänstens medarbetare som arbetar med människor i riskzon för överdos att få tillgång till motgift mot överdoser, samt att medarbetare får utbildning i att använda dessa preparat.

S, V och MP inkom därefter med ett yrkande med ett utökat uppdrag kring att rapportera till nämnden vilka verksamheter som har möjlighet samt rätt att ge medicin enligt rådande lagstiftning och utifrån denna sammanställning undersöka kostnad för utbildning av medarbetare i dessa verksamheter. Vidare ska en sammanställning göras av verksamheter som idag inte har förutsättningar att dela ut medicin men där Naloxon hade kunnat rädda liv och vad kostnaden hade varit för att möjliggöra detta.

Nuvarande regelverk och lagstiftning

Utifrån nuvarande regelverk och lagstiftning är det endast verksamheter inom hälso- och sjukvården som får administrera eller ordinera läkemedlet Naloxon. I utredningen *Vi kan bättre* (SOU 2023:62) föreslås en särskild reglering i rådande lagstiftning Hälso- och Sjukvårdslagen (2017:30) att opioidantagonister såsom Naloxon skulle kunna göras tillgängligt för andra verksamheter som möter personer i beroende, exempelvis socialtjänst, kriminalvård. Socialstyrelsen konstaterade detsamma i sin rapport *Uppdrag att stödja ett ökat tillgänglighetsförande av Naloxon* som publicerades mars 2023. Socialstyrelsen gjorde bedömningen att det utifrån deras föreskrifter inte var möjligt att reglera eller medge undantag till aktörer utanför hälso- och sjukvården.

Enligt Lag (2022:1250) om egenvård kan personer som har fått Naloxon utskrivet låta andra personer i sin närhet ha kunskap om vart denne förvarar sitt Naloxon eller själva ta hand om läkemedlet för att vid behov hjälpa personen att få läkemedlet. Detta möjliggör för medarbetare i exempelvis socialtjänstens verksamheter att förvara Naloxon åt en individ samt vid en eventuell överdos distribuera läkemedlet.

Enligt ett pressmeddelande från Socialdepartementet den 19 mars 2024 har Läkemedelsverket beslutat att Naloxon kommer att bli receptfritt inom kort, vilket ökar tillgängligheten. Dock innebär kostnaden för läkemedlet ofta ett hinder för enskilda individer att införskaffa det.

Berörda verksamheter

I socialförvaltning Sydväst finns många utförarverksamheter som riktar sig till personer med beroendeproblematik, främst inom avdelningarna Boende och hemlöshet. Då forskning visar att överdoser ofta sker i det egna hemmet är det av stor vikt att medarbetare inom samtliga av dessa verksamheter dels har kunskap om vilka personer som har ett pågående opioidberoende, dels är utbildade i användningen av Naloxon för att snabbt ha möjlighet att ingripa vid behov utifrån Lag (2022:1250) om egenvård.

Idag finns ett samverkansavtal mellan Sahlgrenska Mobilt Team Beroende och Boende och hemlöshet i Socialförvaltning sydväst som pågår mellan 2024-04-01—2024-12-31. Mobilt Team Beroende besöker enligt ett veckoschema olika verksamheter i staden samt inom avdelningarna och ger möjlighet till utredning av opioidberoende, information om behandling, provtagning för blodsmitta samt utdelning av Naloxon och utbildning i Naloxon-användning. Även de verksamheter som Mobilt Team Beroende inte besöker

enligt veckoschemat har möjlighet att efterfråga utbildning i Naloxon-användning, vilket ingår i avtalet och därmed inte innebär någon extra kostnad.

Verksamheterna inom Särskilt boende för äldre och Boende med särskild service i Boende och hemlöshet; Kallebäck och Bergsjöhöjd har en inkopplad läkare som har möjlighet att skriva ut Naloxon. I dessa verksamheter kan även sjuksköterskor ge delegation till undersköterskor att distribuera läkemedlet. Även boendet Victor har en sjuksköterska på en viss procent i verksamheten, men då övrig personal inte är vårdpersonal och har delegation finns begränsningar i att ge delegering till medarbetare.

Inom Socialförvaltning sydvästs avdelning Vuxen och försörjningsstöd finns en mindre grupp medarbetare som arbetar i nära kontakt med personer i riskzon för överdos genom hembesök, mm. Dessa innefattas inte av samverkansavtalet och bör därmed få utbildning tillgodosedd på annat vis.

Arbetsmetoder och utbildningsinsatser

Då det utifrån nuvarande lagstiftning inte är möjligt för verksamheter utanför hälso- och sjukvården att själva administrera Naloxon är det av stor vikt att medarbetare i verksamheter nära personer i risk för överdos har god kunskap om Naloxon och hur det används. Ett rekommenderat första steg är att använda Socialstyrelsens stöd- och diskussionsmaterial [Rädda liv med naloxon](#): Ett utbildningsmaterial att använda tex vid APT som vänder sig till yrkesroller som möter personer som riskerar att överdosera opioider eller riskerar att se någon annan överdosera. Detta material finns kostnadsfritt att ladda ner.

Arbetsmetoder bör också byggas upp kring en öppenhet att prata om drogbruk inom socialtjänstens verksamheter så att personal har kännedom om vilka personer som är i riskzon för överdos samt var de förvarar eventuellt Naloxon, då det ger möjlighet för socialtjänstens medarbetare att häva överdosen utifrån Lag (2022:1250) om egenvård. Samverkan med beroendevård och sprututbytesprogram bör om möjligt utökas och personer i riskzon för överdos bör hänvisas till dessa verksamheter.

Vissa studier har gjorts med personer som har erfarenhet av att själva ge eller ta emot Naloxon vid en överdos. Ofta uppstår känslor av panik hos den som upptäcker en överdos och ska distribuera läkemedlet. När läkemedlet visar sig häva överdosen så stärker detta ofta personens självsäkerhet och i kombination med en bekräftelse från professionella på att man har agerat riktigt så kan detta leda till en ökad trygghet och självkänsla i att vara en livräddare. Dock leder ofta hävandet av överdosen till akuta abstinensbesvär hos den som tagit substansen vilket kan innebära bland annat känslor av förvirring och aggressivitet som ofta riktas gentemot den som har gett Naloxon (Holmén¹ m.fl., 2023; McAuley² m.fl., 2018). Utifrån detta är det viktigt att socialtjänstens medarbetare inte bara utbildas i handhavande av Naloxon, utan dessutom har kunskap om och kan förmedla vad ett hävande av en överdos kan innebära och hur det kan upplevas.

¹ Holmén, E., Hammarberg, A., Kåberg, M., & Storbjörk, J. (2023). Take-Home Naloxone and risk management from the perspective of people who survived an opioid overdose in Stockholm — An analysis informed by drug, set and setting. *The International Journal of Drug Policy*, 115, 104021–104021. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2023.104021>

² McAuley, A., Munro, A., & Taylor, A. (2018). “Once I’d done it once it was like writing your name”: Lived experience of take-home naloxone administration by people who inject drugs. *The International Journal of Drug Policy*, 58, 46–54. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2018.05.002>

Förvaltningens svar utifrån det tredelade uppdraget

1. *Vilka verksamheter inom förvaltningen arbetar nära människor i riskzon för överdos och har möjlighet samt rätt att ge medicin enligt rådande lagstiftning och regler?*

Svar: De flesta verksamheterna inom Boende och hemlöshet i förvaltningen riktar sig till personer som har eller har haft en beroendeproblematik, och där det kan finnas risk för överdos. De verksamheter som uppges arbeta nära personer i störst risk för överdos är Uppsökarenheten, Boendet Victor, akutboendet Alma, Huldass Hus, samt flertalet av de kollektiva boendena inom avdelningen. Även tre personer inom avdelning Vuxen och försörjningsstöd arbetar uppsökande med personer som kan vara i riskzon för överdos. Ingen av ovanstående har enligt lagstiftning rätt att själva administrera Naloxon, då de inte är verksamheter inom hälso- och sjukvård, men har rätt att distribuera Naloxon till enskild person enligt Lag (2022:1250) om egenvård. De särskilda boendena Kallebäck och Bergsjöhöjd har anställd sjukvårdspersonal med delegation och har därmed rätt att administrera och distribuera Naloxon.

2. *Sammanställa antalet medarbetare utifrån ovanstående redovisning som, vid eventuellt beslut av regionen kring Naloxon, behöver utbildning för att hantera preparatet samt tillhörande kostnad för detta.*

Svar: Utifrån samverkansavtalet med Sahlgrenska Universitetssjukhuset- Mobila Team Beroende finns redan idag möjlighet för medarbetare på verksamheter inom Boende och hemlöshet att utbildas i att hantera preparatet utan extra kostnad, många har redan gått utbildningen. Då detta avtal i nuläget endast gäller året ut bör en långsiktig plan göras så att regelbundna utbildningar kan ske även på sikt. För gruppen inom avdelning Vuxen och försörjningsstöd bör en lösning kunna tas fram för utbildning för dessa medarbetare. Vid en förändring av lagen som skulle möjliggöra för verksamheter i socialtjänsten att själva administrera Naloxon så behövs en mer genomgående utredning göras kring ansvar och hantering av läkemedel, samt kostnad och bedömningar utifrån arbetsmiljö mm ske.

3. *Sammanställa vilka verksamheter som idag inte har förutsättning att dela ut medicin men där Naloxon hade kunnat motverka dödsfall vid överdosering samt vad kostnaden skulle vara att möjliggöra detta i respektive verksamhet.*

Svar: Utifrån rådande förutsättningar finns det en möjlighet för de flesta av förvaltningens verksamheter att med hjälp av Mobilt Team Beroende och med stöd i Lag (2022:1250) om egenvård kunna få utbildning i och distribuera Naloxon för de individer som införskaffat och förvarar läkemedlet i sitt boende. Dock behövs en satsning i att sprida Socialstyrelsens material [Rädda liv med naloxon](#) för att tas upp på tex APT, samt att alla berörda verksamheter använder möjligheten att få utbildning via Mobilt Team Beroende.

Förvaltningens bedömning

Socialförvaltningen Sydväst bedömer att uppdraget från sammanträdet 28 februari 2024 i och med denna redogörelse betraktas som fullgjort.

Edita Paljevic

Avdelningschef

Annika Ljungh

Förvaltningsdirektör